

Josef Mžyk

Narodil se 2. února 1944 ve Vídni jako jedno z dvojčat. Otec – letecký inženýr Werner Hammerschmiedt (+ 1956). Matka Anna se koncem války přestěhovala do Opavy, kde se roku 1959 provdala za Rudolfa Mžyka; synové dostali adoptivní jméno „Mžyk“. 1962-1966 studium na Umělecko-průmyslové škole v Uherském Hradišti na oboru monumentální a dekorativní malby. 1981–1982 studium na École des Beaux-Arts v Paříži u prof. Oliviera Debré. Pro jeho školní malířské kompozice je příznačný odtažitě dekorativní, plošný styl a světlá, bohatě diferencovaná barevnost. Tato malba z první poloviny šedesátých let 20. století – bez znalosti americké malby – je z formálního hlediska utvářena na principech, jakými se vyznačuje americký pop-art! 1967–1973 studium na Akademii výtvarných umění v Praze u profesora Vojtěcha Tittelbacha, pak na grafické speciálce. Vytváří expresivní, monochromní malby s figurální tematikou (převážně portréty) a dynamické kresby, převáděné i do techniky suché jehly a litografie. Studium ukončil cyklem barevných, plošně koncipovaných litografií. Věnuje se především malbě, grafice a také monumentálním realizacím pro architekturu. Po ukončení studií absolvoval také několik studijních pobytů v různých zemích (Francie, USA, Holandsko, Belgie) a také samostatných výstav v ČR i zahraničí. Autor je zastoupen v mnoha soukromých i veřejných sbírkách v ČR (Národní galerie v Praze, aj.) i v zahraničí (USA – New York – Národní knihovna aj.). Žije a pracuje v Praze.

K hledání krásného obrazu v Čechách

Když v roce 1910 vydal Bohumil Kubišta ostrou kritiku Henri Matisse, málokdo tušil, že tento úsudek dokonale poznamená další vývoj jedné tendence moderního umění v Čechách. Co udělal Matisse hrozného? „...očistil princip od cizích příměsků, celou svou snahu věnoval zařazení a prohloubení nutných předpokladů barevné tvorby.“ To ale ještě nic neznamenal. Rozhodující větu pronesl Kubišta na konci své studie, kterou jako by odsoudil na dlouhá léta do budoucna různé matissovské evokace: „... z psychického stanoviska se jím však projevil úpadek.“

Kubištovo hodnocení poukazovalo na důležitý rys formujícího se českého modernismu, a sice, aby výtvarné dílo bylo výslednicí „životního dramatu“. Jako černá nit se táhne českým uměním idea vážnosti tvůrčí činnosti, která nedovoluje myslet na „krásný obraz“, ale na smysluplnost výkonu, jeho životnost a v těch nejvyhraněnějších případech – a také velice řídkých – na směřování k transcendentnímu. Není zde místo pro příliš krásy ani dekoraci. Jestliže Kubišta viděl Matisse jako hlavního zástupce dekorativní tendence „jako výrazu určité psychické modality, která žije vedle impresionismu a expresionismu jako její třetí oddělený útvar“, pak ovšem dodával, že její výsledky nemají již nic společného s uměním. V podtextu razantního Matisse odmítnutí pro naprostou „duševní trpnost“ je odmítnutí bezprostředně smyslového, rodově francouzského malování jako výrazu spontánní a přirozené radosti ze života, malování, které se může vsoukat odehrávat jen v místech slunné a sladké Francie.

České prostředí, vždy vážné, barevně monochromní, ne-li přímo šedivé, se sklony k rádocy a ojedinele i opravdově duchovním horizontům, tuto francouzskou lehkost a z českého pohledu snad i povrchnost nemohlo přijmout. Pro samotného Kubištu byla malířská tvorba natolik důležitým úkonem, doslova něčím osudovým, že Matissovy „příjemné“ a „nedráždivé“ obrazy musel z celého srdce odmítnout.

Odmítnal je nejen Kubišta, ale vlastně celá generační garnitura. Snad jediný, který z Kubištových vrstevníků mohl Matisse akceptovat, byl Václav Špála. Jeho malba druhé dekady našeho století, i když je založena na principu krásného obrazu, sleduje stále dosti pevně vymezenou škálu tónů a barev, jako by jej cosi svazovalo a nedovolovalo mu absolutně se uvolnit. Tyto barvy se velice brzy ustálily, dominovaly nejprve modře či zelení a posléze akcenty barev národní trikolóry.

Pokusy ustálit v linii českého moderního umění proud dekorativismu ve smyslu tvorby krásného obrazu byly u nás zřejmě především ve dvacátých letech, ovšem vesměs neúspěšné. Dekorativní v pozitivním smyslu slova jako malířsky autonomní a smyslově skutečně uvolněné téměř neexistovalo. Kromě několika kubistů se o to pokoušeli především krajináři, kteří si brali z francouzské tradice tu mírně poznamenanou expresionismem,

jako byl příklad Vlamincka či Deraina (ve spojení s novoklasicismem). Síla sedí jako by poznamenala celkové vyznění i jakousi „utahanou“, až křehkovitou strategii v budování obrazu českého malíře.

Dekorativismus ve smyslu krásného obrazu v návaznosti na Matissovu „rozkošnickou“ estetiku tak u nás nenacházel významnějšího uplatnění, jen sporadicky ve třicátých či čtyřicátých letech, např. v některých polohách Václava Bartovského či Karla Černého. V roce 1946 na tento problém upozomil Jindřich Chaloupecký. Zaujala jej výstava španělských malířů v Praze, kde jej nejvíce přitahovalo spění ke krásnému obrazu. Výstava španělských malířů ukázala kritikovi schopnost spontánně a smyslově budovat obraz jako svébytný svět sám o sobě, jako krásnou věc, což se podle něj u českých malířů nevidí. A vzpomněl právě onoho výpadu Bohumila Kubišty proti Matissovi. Tato dekorativní tendence byla v našem umění vždy popelkou. Čas od času se objevují umělci, kteří jako by se s ní chtěli po svém vypořádat (R. Fremund), vždy ovšem spíše na okraj hlavního dění. Od sedmdesátých let se o to pokouší Josef Mžyk.

Jeho série litografií interiérů z roku 1973 nebo serigrafie aktů z roku 1976 nejsou ani tak důležité ve sledování různých vazeb (nejčastěji bývá zmiňován pop-art), ale snahou vytvořit právě krásný obraz. Snad zde hrálo roli Mžykovo školení ve Francii, načerpání zvláštní uvolněné atmosféry Paříže, která chtě nechtě přechází i do způsobu tvorby. Jakmile se ale malíř vrátí domů, je obklopen opět většinou šedí. Malovat v takovém prostředí uvolněné a pro krásu, to asi dost dobře nejde. Pokud byla Mžykova tvorba chápána u nás jako jakási zvláštnost, pak jí také byla ve své jednoduchosti a současně barevné účinnosti a ve zdánlivé obsahové netečnosti. Jednoduchost spočívá v elementárních, barevně intenzivně zhodnocených výsecích života, odehrávajících se především v idyle zahrady. V osmdesátých letech dospěl Mžyk ke prokombinované kresbě organizaci a rozvrhu kompozice, do níž pak municiozně maloval výraznými barvami. Vytvářel tak obrazy, dekorativně orientované se záměrem příjemného vyznění. Tímto esteticismem se malíř dost vylučuje z onoho proudu generačních vrstevníků, představených na výstavě Šířední věk, kteří vesměs řeší existenciální problémy. Mžykovo umění tyto záměry nemá a nemělo.

Vedle intenzivních proudů k vážnosti a snaze, i když jen v málo případech skutečně docílené - dosáhnout duchovních horizontů, působí Mžykova tvorba cize a až nainvě. Ale tak jako v životě, i v umění je přitazlivá pluralita názorů a tendencí. A dekorativní tendence, v dobrém slova smyslu tvorba krásného obrazu, kterou podle Kubišty tak nešťastně reprezentoval Matisse, je právě jedním z proudů, který sice v českém umění nikdy nedominoval a dominovat nebude, ale který vytváří důležitý základ širší škály moderních tendencí.

Vojtěch Lahoda

Z katalogu výstavy „JOSEF MŽYK – VÝBĚR Z DÍLA, Okresní galerie výtvarného umění v Náchodě

OSTRAVA!!!

Galerie Magna, Bieblova 3, 702 00 Ostrava / výstava potrvá od 4. 4. do 9. 5. 2012

Tento projekt je realizován za finanční podpory statutárního města Ostravy a Městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz

OSTRAVA!!!
MORAVSKÁ OSTRAVA
A PŘÍVOZ

Vanessa, 2009, akryl na plátně, 140 x 100 cm